

**Міністерство освіти і науки України
Херсонський державний університет
Факультет психології, історії та соціології
Кафедра психології**

**ВПЛИВ САМООЦІНКИ ЖІНКИ НА СІМЕЙНІ СТОСУНКИ В
СІМЕЙНІЙ СИСТЕМІ**

Кваліфікаційна робота (проект)
на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: здобувачка 4 курсу 07-431 групи
Спеціальності 053 Психологія
Освітньо-професійної програми «Психологія»
Юлія ГАВРИЛОВА
Керівник: к. психол. н., доцентка
Наталія ТАВРОВЕЦЬКА
Рецензент: к. психол. н., доцентка кафедри
педагогіки та психології дошкільної та
початкової освіти
Оксана ЛОСЬ

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНЕ АНАЛІЗУВАННЯ ЖІНОЧОЇ САМООЦІНКИ В КОНТЕКСТІ СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН.	7
1.1. Сучасні уявлення поняття «самооцінка» у різних наукових джерелах	7
1.2. Особливості жіночої самооцінки.	10
1.3. Соціально-психологічні фактори впливу на сімейні стосунки. ...	12
РОЗДІЛ II. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ САМООЦІНКИ ЖІНКИ НА ОСОБЛИВОСТІ СІМЕЙНИХ СТОСУНКІВ.	16
2.1. Обґрунтування діагностичного інструментарію для проведення дослідження.	16
2.2. Аналізування результатів, отриманих в ході практичного виявлення взаємозв'язку між самооцінкою жінки та особливостями стосунків у сім'ї.	18
ВИСНОВКИ.	26
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.	28
ДОДАТКИ.	31
Додаток А «Кодекс академічної доброчесності здобувача вищої освіти Херсонського державного університету	31
Додаток Б.	33
Додаток В.	35
Додаток Г	36

ВСТУП

Актуальність дослідження. У сучасному світі спостерігається динамічний розвиток інституту родини (уявлень про нього, його структури, принципів тощо), внаслідок чого виникає значна кількість криз сімейних стосунків, таких як зростання випадків розлучення, відсутність мотивації серед молодого покоління вступу до шлюбу, розбіжності у бажаннях і пріоритетах подружжя тощо.

Можна вказати, що така зацікавленість проблемою відносин сучасних пар викликана негативними змінами психологічної атмосфери, погіршення функціонування особистості, зростанням кількості конфліктів, що зумовлені соціальними та економічними проблемами.

Звертаючи увагу на науково-психологічні дослідження, можна сказати, що аналізуючи параметри сімейної системи важливим є визначення структур особистості, як одного з факторів впливу на стосунки у родині. В даному контексті мова йде особливості самоствавлення і самооцінки особистості.

Для більшого розуміння слід зазначити, що у системі формування і розвитку самосвідомості наявні три ключові структури: уявлення про себе, самооцінка і самоствавлення, дані явища не є тотожними і не підлягають порівнянню. Зазначені параметри формуються і розвиваються впродовж усього життя людини і різний час утворюють елементи самосвідомості. Їхній поділ можливий лише за умови абстрактного розуміння, для більш детального розгляду самооцінки, її природи, місця і ролі у системі самосвідомості особистості.

Становлення самооцінки вважається необхідним елементом розвитку особистості, використання оцінок суспільних норм до власного образу «Я». Саме дане положення утворює співвідношення патернів поведінки з правилами соціального оточення і особистими уявленнями про дані вимоги, тобто «Я-образ» або «соціальні очікування» можуть керувати діями людини і формувати її особистісні характеристики.

Отже, можемо сказати, що переважаючим критерієм самореалізації особистості можна вважати її ставлення до власної персони, адже на основі даного явища вибудовується оцінка індивідом навколишнього світу,

утворення особистих уявлень про суспільство, визначається рівень своєї соціальної залученості і результативності. Як наслідок, самооцінка впливає на всі елементи життя людини, у тому числі і на формування і розвиток особистої системи сім'ї.

На основі зазначених положень, можна сказати, що проблема визначення ключових положень щодо впливу самооцінки жінки на сімейні стосунки привертає значну увагу дослідників. Дана думка обумовлює обрання нами тематики кваліфікаційної роботи: **«Вплив самооцінки жінки на сімейні стосунки в сімейній системі»**.

Мета дослідження полягає у теоретичному та емпіричному дослідженні виявлення впливу жіночої самооцінки на характер сімейних стосунків у сімейній системі.

Відповідно до мети дослідження нами були визначені наступні **завдання роботи**:

1. Теоретично зазначити, на основі аналізу науково-психологічних джерел, різноманітність уявлень про поняття «самооцінка особистості».
2. Виокремити особливості становлення і розвитку самооцінки жінки у сучасному суспільстві.
3. Вказати основні соціально-психологічні фактори впливу на особливості сімейних стосунків.
4. Дослідити і обґрунтувати доцільність використання діагностичного інструментарію, підбраного у відповідності до тематики роботи.
5. Емпірично дослідити наявність та особливості впливу самооцінки жінки на сімейні стосунки в контексті розвитку сімейної системи.

Об'єктом дослідження: самооцінка жінки.

Предметом дослідження: вплив жіночої самооцінки на сімейні стосунки.

Теоретичною базою для написання кваліфікаційної роботи виступили наукові наробітки таких вчених, що вивчали явище самооцінки і її місця в контексті формування і розвитку сімейних стосунків: Л. Березовської, А. Іващенко, О. Калашник, Ю. Кашпур, Н. Колісніченко, Т. Косяк,

Л. Котлової, Ю. Ліпковської, О. Павлюк, В. Седової, М. Тимофієвої, Н. Устименко, О. Халік та інших.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає у тому що було надано оцінку і проаналізовано особливості впливу самооцінки жінки на становлення і розвиток сімейних стосунків, що може слугувати поштовхом для подальшого аналізу критеріїв особистості що так чи інакше впливають на стан сучасного інституту сім'ї.

Практичне значення роботи ґрунтується на можливих розробках профілактичних, тренінгових і корекційних занять, спрямованих на гармонізацію сімейних стосунків за допомогою виокремлення домінуючих факторів впливу на них (таких як самооцінка), і безпосередню роботу з отриманими діагностичними результатами.

Теоретичні методи дослідження: теоретичне аналізування проблеми на базі вивчення науково-психологічної літератури: аналіз, порівняння, узагальнення та систематизація теоретичних даних.

Емпіричні методи дослідження: «Тест-опитувальник самоствавлення» (В. Століна, С. Пантелєєва), «Опитувальник задоволеності шлюбом» (В. Столін, Т. Романова і Г. Бутенко), методика «Рольові очікування і домагання у шлюбі» (А. Волкова, Т. Трапезникова).

Методи математичної статистики: коефіцієнт кореляції Пірсона.

Вибірка і база емпіричного дослідження: в опитуванні взяли участь 50 жінок (середній вік 27 років). Опитування проводилося онлайн за допомогою соціальних мереж. Посилання на проходження методик було розміщено у соціальних мережах (Facebook, Instagram) і розіслано у Telegram. При дослідженні не враховувалися освіта респондентів, їхній фінансовий і соціальний статус тощо.

Структура кваліфікаційної роботи: робота складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаної джерел (24 найменування) і додатків. Обсяг роботи становить 36 сторінок.

РОЗДІЛ I

ТЕОРЕТИЧНЕ АНАЛІЗУВАННЯ ЖІНОЧОЇ САМООЦІНКИ В КОНТЕКСТІ СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН

1.1. Сучасні уявлення поняття «самооцінка» у різних наукових джерелах

Сучасні дослідження не надають єдиного уявлення про поняття і структури самооцінки. Можемо зазначити, що дане явище утворює собою систему, що включає в себе когнітивні та емоційні елементи, що формують собою неподільну цілісність.

У своїй роботі В. Сєдова зазначає, що самооцінка розуміється як відношення людини до своїх власних особистісних характеристик. На думку авторки, витоками даного явища є можливість індивіда порівнювати себе з іншими, оцінювати їх. Тобто, в контексті даного положення, самооцінка виступає психологічним відчуттям власного Я-образу, наданням собі і своїм можливостям певної оцінки, визначення себе у соціумі тощо [19].

На думку Л. Березовської, самооцінка визначається як фундамент ефективною життєдіяльності особистості, і її загального формування і становлення. Авторка зазначає, оцінювання людиною себе пов'язується зі мотивацією до самоствердження, досягненням цілей, соціальним схваленням тощо. Виходячи з даного положення самооцінка поділяється на адекватну і неадекватну. Особистість у якої наявний перший вид, вміє раціонально співвідносити власні можливості та навички, мають оптимальний рівень самокритики і реально сприймає свої досягнення і невдачі. Людина з неадекватною самооцінкою, навпаки, схильна демонструвати ідеалізацію власних здібностей і переоцінку можливостей [3].

Ю. Ліпковська вважає, що наявність занадто завищеної, або заниженої самооцінки у людини, слід визначати як негативне явище. Такі особи характеризуються невпевненістю у собі, внутрішніми переживаннями і

високим рівнем самокритичності, у них спостерігається низькі показники мотивації, постановка дрібних цілей через страх невдач [11].

У своєму дослідженні Л. Онуфрієва вказує на позитивну роль адекватної самооцінки у саморегуляції способу дій людини, забезпечуючи відкритість самоствавлення до зовнішніх чинників. Неадекватність самооцінки, навпаки, виступає гальмівним механізмом оволодіння діяльності, створюючи перепони зі зовнішніми впливами [16].

К. Ткаліч зазначає, психологічними характеристиками самооцінки є демонстрація конструктивної або деструктивної поведінки, що спостерігається в проявах агресивності, тривоги, уникнення соціальних контактів, невпевненості тощо. Також авторка зазначає, що проблеми з самооцінкою часто проявляються у втраті самоконтролю, постійному порівнянні себе з оточуючими, бажанні соціального визнання, проблемах з прийняттям власних помилок [20].

Спираючись на розробки К. Мрука, О. Павлюк і М. Тимофієва стверджують, що самооцінка включає в себе два ключових структурних компоненти [17]:

1. Самооцінка розглядається як компетентність, в контексті якої відображається співвідношення досягнень особистості до її рівня домагань у домінуючій діяльності, тобто таке самоствавлення виступає результатом пріоритетних особистісних здібностей, що були реалізовані у певному аспекті життя.

2. Самооцінка – самоцінність. В даному контексті самоствавлення вважається значним негативним або позитивним ставлення до самого себе. При високих показниках самооцінки особистість демонструє власну значимість, самоповагу і відсутність зверхньої поведінки.

Аналізуючи низку праць, О. Калашник і Ю. Кашпур вказують, що самооцінка розуміється у психології як параметр свідомості особистості, що дозволяє їй формулювати уявлення про себе і свої вчинки, надавати оцінку власним можливостям, складати судження про досягнення і недоліки.

Ототожнюючи поняття, можна сказати, що самооцінка є рушієм постановки і досягнення цілей людиною, що приводить її до дій і прийняття відповідних рішень [7].

Н. Устіменко зазначає, що самооцінка представляє собою складну особистісну структуру, включаючи в себе знання людини про себе та оточуючих, усвідомлення своєї поведінки і діяльності, власні характеристики. Також авторка вказує на те, що самооцінка є однією з домінуючих потреб особистості – її прагнення у самоствердженні [21].

У сучасній науково-психологічній парадигмі виокремлюють декілька основних видів самооцінки на основі обраних об'єктів оцінювання, ключових їхніх характеристик і відмінностей. Перший тип називається загальною самооцінкою, що виступає як сукупне недиференційоване самоставлення людини. Другий – часткова самооцінка, що включає в себе різні рівні пізнання особливостей суб'єкта суспільства [15].

На основі багатоаспектного дослідження самооцінки М. Пирлик вказує на безпосередній вплив самоставлення людини на розвиток і функціонування психологічних якостей, а також зазначається, що вивчення даного явища відзначає його динамічність і багатозначність. Самооцінці є властивим змінюватися під впливом діяльності, і в той же час перетворювати її [18].

І. Мартинюк визначає наступний перелік факторів, що впливають на формування і розвиток самооцінки [12;13]:

1. Бажання відчувати себе необхідним суспільству, бути коханим, в протилежному випадку виникає сукупність емоційних проблем, що супроводжують людину протягом всього життя.

2. Почуття гідності, під впливом даного чинника людина вчиться сприймати позитивно себе і оточуючих.

3. Власна компетентність, відчуття себе впевнено у певному виді діяльності надає можливість адекватно оцінювати себе і свої можливості.

У роботі К. Шпонтак самооцінка розуміється як цінність, яку особистість присвоює собі в цілому, так і певним сторонам своєї сутності. В

основу самоствалення, на думку автора, покладено сукупність утворень у структурі особистості, що визначаються як система цінностей.

Отже, самооцінка – структурний елемент самосвідомості особистості. Розглядаючи сучасні наукові джерела, можна сказати, що існують безліч концепцій щодо визначення дефініції самооцінки. Основний зміст поняття полягає в тому, що дане явище є важливим утворення особистості та виступає регулятором поведінки людини. Основною функцією самооцінки є виконання внутрішніх умов врегулювання поведінки і діяльності особистості.

1.2. Особливості жіночої самооцінки

В попередньому підрозділі нами було виявлено, що самооцінка визначається як система уявлень і оцінок особистості про себе та інших. При дослідженні наукових джерел нами було виділено окремі аспекти, що стосуються статевих відмінностей самооцінки.

О. Халік і Т. Косяк у своєму дослідженні зазначають про наявність чотирьох ключових факторів, що можуть впливати на становлення стійкої самооцінки за статевими характеристиками: рівень особистісної відкритості у відносинах; особливості прояву реакцій на критику; переживання, що пов'язані із сімейними, дружніми відносинами; емоційний компонент особистості [22].

У ряді досліджень особливостей самооцінки жінки зазначається, що найбільшій увазі слід приділяти зовнішньому вигляду і видозмінам тіла. В дану концепцію покладено думку про те, що сучасне суспільство диктує такі умови, в яких для того, щоб досягти успіху необхідно мати приємну зовнішність. На основі цього у особистості, особливо у жінок, значно зростає рівень значимості зовнішнього вигляду. Досить частим є явище недоцінювання своїх зовнішніх задатків і бажання змінюватися у жінок [2;4;14].

У своєму дослідженні Ю. Александрова зазначається, що жінкам є властивим заниження рівня впевненості у собі та своїх можливостях, але це спостерігається на рівні думок. На рівні глибинних характеристик вона проявляє високий рівень самовпевненості, що пояснюється прагненням відповідати гендерним стереотипам у суспільстві [1].

В порівняльному аналізі дослідження авторки зазначається, що жінкам властива більш адекватна самооцінка, адже вони, на відміну від чоловіків, не демонструють схильності до переоцінки власних можливостей і успіхів. В більшості випадків жінки намагаються визначити свої знання і досягнення на середньому рівні, боячись образити оточуючих. В свою чергу чоловіки, схильні порівнювати себе з оточуючими, надаючи своїм здібностям більшого значення [1].

Н. Драгінда, спираючись на дослідження С. Петрової, зазначає, жіноча стать демонструє значний рівень значимості своєї особистості для себе та оточуючих. У чоловіків спостерігається більш виражені прояви відстороненості до власного «Я», тобто виявлено занижений рівень зацікавленості власними внутрішніми переживаннями [5].

Також авторка зазначає, що у дослідженні Н. Кіреєвої і О. Карпухіної спостерігається тенденція у відповідності до якої жінки частіше характеризують себе з точки зору емоційної сфери, включаючи такі описи, як запальна, весела, активна тощо. У чоловіків проявляється аналізування власного «Я» з боку інтелектуальної і вольової сфер, тобто у більшості випадків надаються наступні якості: відповідальний, наполегливий, ерудований тощо [5].

Відзначається, що у жінкам властива ідентифікація себе через уявлення про сімейну приналежність і сімейну роль. Дана тенденція розуміється як бажання відчувати себе частиною сім'ї. У чоловіків, в свою чергу, у більшості випадків спостерігається характеристики власного майна і здобутків, тобто вони таким чином прагнуть визначити свій соціальний статус і підвищити значимість у суспільстві. З цього витікає, що у чоловіків

матеріальна забезпеченість є одним з ключових компонентів формування самооцінки [5].

Отже, визначено, що ключовими особливостями самооцінки жінок є їхня орієнтованість на оточуючих, глибокі переживання щодо формування свого внутрішнього світу. Також слід відзначити тенденції на відчуття себе частиною чогось соціально важливого. У жінок в більшості випадків спостерігається приниження власних досягнень і можливостей задля створення відчуття комфорту для оточуючих.

1.3. Соціально-психологічні фактори впливу на сімейні стосунки

Сучасне суспільство диктує нові умови життя, спостерігається підвищення прагнення індивідуалізації, стрімкого кар'єрного зростання, все це видозмінює поняття родини, її правил і норм, що в значній мірі впливає на становлення і розвиток сімейної системи.

Серед зарубіжних вчених, що досліджували особливості сімейних стосунків і проявів задоволеності шлюбом, М. Колеман визначає декілька параметрів, за якими визначаються ключові витoki проблем і конфліктів у шлюбі [24]:

- відмінність у соціальному і матеріальному статусі подружжя;
- система правил поведінки;
- співвідношення проявів близькості та ізоляції;
- рівень автономності подружжя;
- рівень відповідальності у парі;
- особистісна незалежність;
- індекс маскулінності.

А. Іващенко аналізуючи різні аспекти сімейного життя зазначає, що доцільно виокремлювати шість ключових факторів, що впливають на сімейні стосунки [6]:

1. Ступінь самореалізації і самоактуалізації кожного із партнерів як особистості безпосередньо впливає на становлення і розвиток гармонійних стосунків у парі.

2. Соціальний фактор сімейних стосунків включає в себе вікову категорію партнерів, їхніх суспільний і фінансовий статус, ступінь загального благополуччя та умов життя, освіченість кожного з них, наявність дітей і тривалість шлюбу.

3. Рівень готовності до формування сім'ї також в значній мірі впливає на міжособистісні стосунки, адже якщо партнери не були готові стикнутися з реаліями подружнього життя, то така ситуація матиме негативні наслідки у вигляді конфліктних ситуацій, розходженнях у рішеннях, відсутність компромісних дій тощо. Даний фактор включає в себе: вікову різницю у віці пари, рівень відчуття самотності, вид шлюбу, особливості рольових уявлень, фінансовий аспект відносин, поведінкові патерни, особистісні характеристики та інше.

4. Соціально-психологічна компліментарність пари виступає фактором сімейних відносин, адже розуміє під собою високий ступінь наявності взаєморозуміння і довірливих стосунків у шлюбі.

5. Рольова адекватність особистості як фактор сімейних стосунків виступає як правильний для обох партнерів розподіл позицій, зобов'язань і правил у ключових аспектах життя родини.

6. Особливості соціально бажаних уявлень щодо сімейного життя в контексті міжособистісного спілкування – це ті установки особистості, що включають в себе розуміння і бачення аспектів становлення і розвитку певних сфер життєдіяльності і функціонування родини.

Н. Колесніченко, спираючись на дослідження різних вчених, зокрема К. Роджерса, зазначає, що слід виділяти декілька площин для розуміння сімейних стосунків [8]:

1. Взаємні стосунки подружжя, дана площина включає в себе: поведінкові стратегії кожного із партнерів у разі виникнення конфлікту;

особливості комунікації у парі; рольова адекватність; домінуючі види встановлення стосунків.

2. Особистісні характеристики партнерів, сюди відноситься: особливості самореалізації і самоактуалізації подружжя; ступінь вираженості відчуття самотності під час стосунків; переважаючі типи особистої відповідальності.

3. Соціальні прояви партнерів, мається на увазі, вікова категорія партнерів, рівень і специфіка освіти, тривалість шлюбу, фінансові і матеріальні сторони стосунків.

У своїй праці на основі різних досліджень Л. М. Лисенко зазначає, що задоволеність шлюбом кожного із партнерів слід визначати за декількома параметрами [10]:

1. Рівень психологічного мікроклімату у подружжі;
2. Особливості спілкування і взаємодії у шлюбі;
3. Прояви підтримки у сім'ї.

Відводячи підсумок авторка вказує, що більшість чинників задоволеності шлюбом мають психологічну природу, не виключаючи значимість сексуального аспекту шлюбу, соціально-економічних чинників тощо [10].

Л. О. Котлова і І. Д. Саух у своїй праці зазначають, що автором першої класифікації чинників задоволеності шлюбом слід вважати А. Ю. Тавіт, яка виокремлює дві основні групи таких факторів [9]:

1. Ті аспекти, що сформувалися до утворення шлюбу. Вони слугують психологічним підґрунтям шлюбу, включають характеристики особистості, її мотиви вступу до шлюбу тощо.

2. Ті чинники, що виникли після вступу до шлюбу. Вони являють собою формування етично-емоційних відносин між подружжям, психофізіологічні аспекти пари, спільність поглядів на життя і виховання дітей, виокремлення обов'язків для кожного з членів сім'ї, спільне дозвілля тощо.

Отже, теоретичний аналіз наукових джерел дав змогу виявити різноманітні фактори впливу на сімейні стосунки: соціально-економічні, статусні, а також психологічна сумісність партнерів, відповідність рольовим очікуванням партнера, статеві відмінності тощо. Частина чинників стосується взаємостосунків між подружжям (включаючи психофізіологічний та духовний компоненти), частина – орієнтована на аспекти їхньої взаємодії, частина спирається на об'єктивну оцінку виконання сім'єю її соціальних функцій, частина є суб'єктивною оцінкою подружжям сімейного життя, у тому числі і поза суб'єктивних чинників (житлові та матеріальні умови життя).

РОЗДІЛ II

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ САМООЦІНКИ ЖІНКИ НА ОСОБЛИВОСТІ СІМЕЙНИХ СТОСУНКІВ

2.1. Обґрунтування діагностичного інструментарію для проведення дослідження

Для емпіричного дослідження впливу самооцінки жінки на особливості взаємостосунків у сім'ї, нами було виокремлено декілька діагностичних методик і надано їм короткий опис.

1. *Тест-опитувальник самоствавлення особистості, авторами якого є В. Столін і С. Пантелєєва (Додаток А).*

За допомогою даного діагностичного інструментарію стає можливим надання оцінки параметричним ознакам самоствавлення досліджуваного, що розглядається як його здатність сприймати своє «Я» як унікальність, вміння турбуватися про себе, свої потреби і бажання, проявляти самоемпатію, можливість оцінювати особисті знання і здобутки тощо. В основу опитувальника покладена концепція В. Столін, що включає в себе модель ієрархічної системи самоствавлення.

До складу методики входить 57 положень, що передбачають позитивну або негативну відповідь. Підрахунок результатів здійснюється у відповідності до виокремлених шкал: «Відкритість», «Самовпевненість», «Віддзеркалене самоствавлення», «Самоцінність», «Самоприйняття», «Самоприв'язаність», «Внутрішня конфліктність», «Самозвинувачення».

2. *Опитувальник задоволеності шлюбом (В. Столін, Т. Романова і Г. Бутенко) (Додаток Б).*

Даний опитувальник спрямований на швидке виявлення рівня задоволеності особистістю шлюбом. За основу взяте положення, що визначає задоволеність шлюбом як стійкий та емоційний феномен, що включає в себе генералізоване переживання, надання оцінок показникам успішності шлюбу, його емоційним складовим тощо.

Запропонована методика має широкий спектр застосування, де наявна необхідність швидкого діагностування задоволеності шлюбом, наприклад, практичні дослідження у галузі психології сім'ї, під час консультування і психокорекції тощо. Загальний час проходження опитувальника становить 10 хвилин.

До складу методики входять 24 твердження, що об'єднані у шість параметрів: порівняння свого шлюбу з іншими шлюбами, припущення про оцінку власного шлюбу з боку, констатація тих чи інших почуттів на адресу чоловіка в сьогоденні або минулому, власна оцінка дружина за низкою параметрів, установка на зміну характеру чоловіка, думка, позитивне або негативне, щодо шлюбу взагалі.

При проходженні задані твердження необхідно оцінити одним із трьох варіантів відповіді: «вірно», «важко сказати», «невірно». Твердження містять як позитивні, так і негативні характеристики шлюбу і сформульовані як в позитивній, так і в негативній формі.

Після підрахунку балів, де за ключем відповіді присвоюється нуль, один, або два бали, необхідно визначити тип стосунків у сім'ї:

- 0-16 балів – абсолютно неблагополучні;
- 17-22 бали – неблагополучні;
- 23-26 бали – скоріше неблагополучні;
- 27-28 балів – перехідні;
- 29-32 бали – скоріше благополучні;
- 33-38 балів – благополучні;
- 39-48 балів – абсолютно благополучні.

3. *Опитувальник «Рольові очікування і домагання у шлюбі» (А. Волкова, Т. Трапезникова) (Додаток В).*

Авторами методики є А. Волкова і Т. Трапезникова. Опитувальник має на меті дослідження уявлень партнерів про значимість тих чи інших параметрів сімейних стосунків (сексуальні відносини, особиста ідентифікація

з партнером, батьківсько-виховні елементи, господарсько-побутові обов'язки, емоційне наповнення стосунків, характеристики зовнішності).

За допомогою отриманих показників стає можливим визначення особливостей ієрархії цінностей у подружньому житті, що свідчатиме про ключові особливості психологічної атмосфери у сім'ї.

Методика включає в себе 36 тверджень для кожного партнера (чоловік, жінка), що об'єднані у 7 шкал. Респондентам пропонуються наступні варіанти відповідей: «Повністю згоден», «Загалом це вірно», «Це не зовсім так», «Це невірно».

Для встановлення зв'язків між проявами самооцінки досліджуваних жінок і їхнім рівнем задоволеності шлюбом, нами був використаний лінійний коефіцієнт кореляції Пірсона. Даний метод дозволяє встановити взаємозв'язок двох змінних, виміряних у метричних шкалах на одній і тій же вибірці.

2.2. Аналізування результатів, отриманих в ході практичного виявлення взаємозв'язку між самооцінкою жінки та особливостями стосунків у сім'ї

Аналізуючи отримані показники за *методикою самоствавлення особистості (В. Столін і С. Пантелєєва)*, нами було визначено наступні значення, які представлені у наступних рисунках.

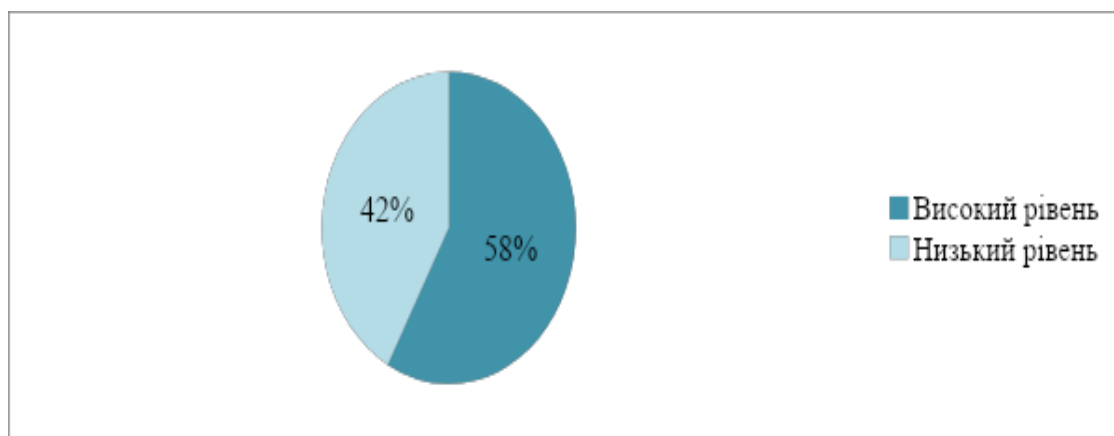

Рис. 2.1. Показники шкали «Відкритість» серед жінок

Спираючись на отримані результати можна спостерігати, що за шкалою «Відкритість» у 58% жінок спостерігаються високі показники, що визначають усвідомлення особистістю власного «Я», значний рівень саморефлексії і самокритики, що засвідчує здатність не приховувати від себе та інших значиму неприємну інформацію.

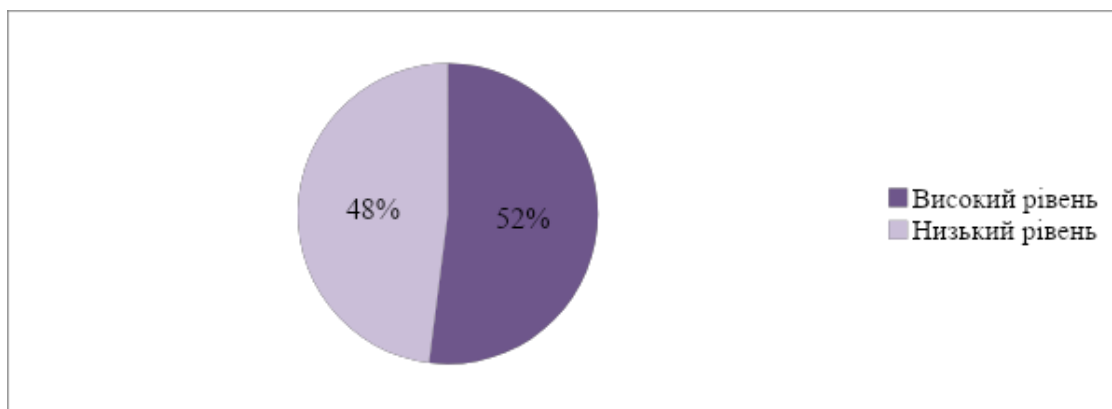

Рис. 2.2. «Показники шкали «Самовпевненість» серед жінок»

У 52% респондентом визначено високі показники за параметром «Самовпевненість», що свідчить про адекватність самооцінки, низький рівень внутрішньої напруженості, впевненість у власних силах і можливостях.

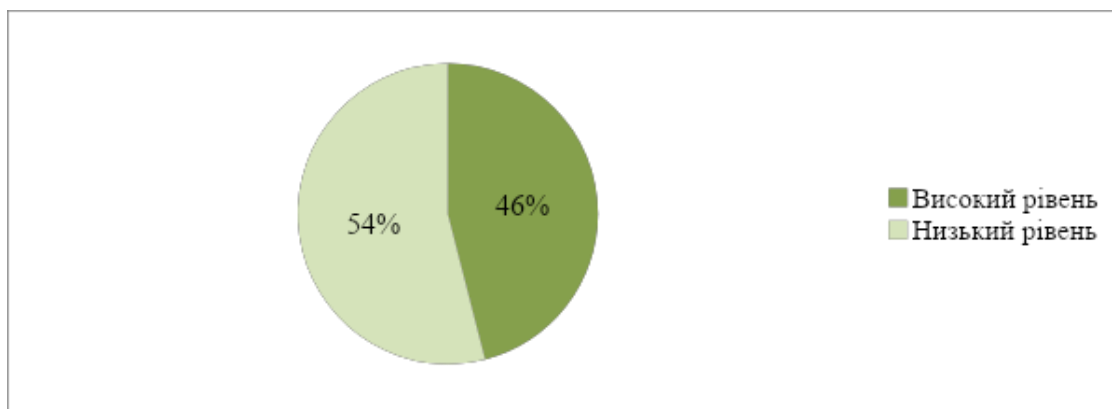

Рис. 2.3. «Показники шкали «Самокерівництва» серед жінок»

За шкалою «Самокерівництво» домінують низькі результати (у 54% досліджуваних), що визначає схильність особистості до розгляду «Я» через призму обставин, нездатність змінювати власного життя, розмитість локусу «Я», підвладність долі.

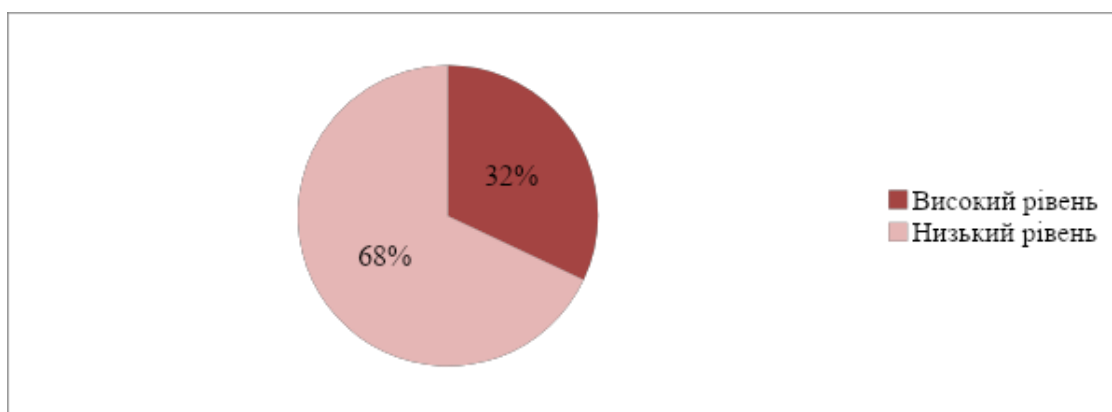

Рис. 2.4. «Показники шкали «Дзеркальне «Я»» серед жінок»

Низькі показники у 68% жінок за параметром «Дзеркальне «Я»» свідчать про наявність очікувань протилежних почуттів від узагальненого іншого.

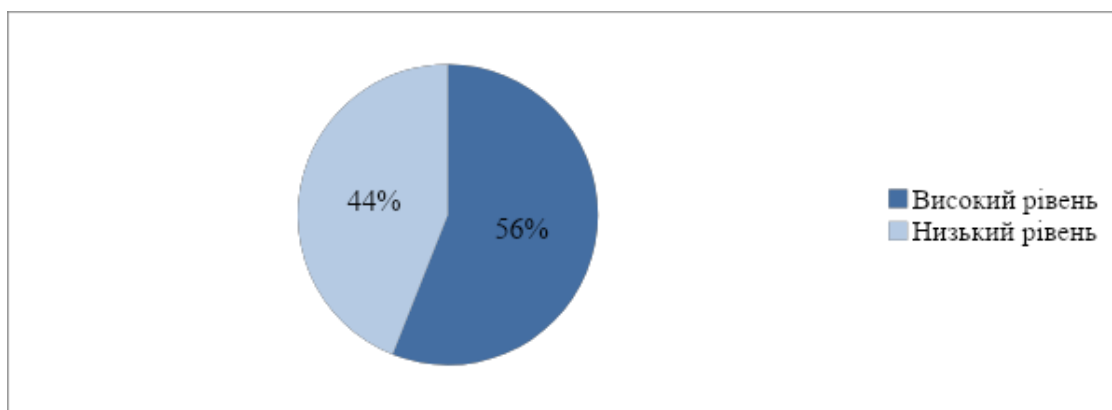

Рис. 2.5. «Показники шкали «Самоцінність» серед жінок»

За шкалою «Самоцінність» у 56% респонденток наявний високий рівень прояву, що засвідчує значну зацікавленість у власному «Я», відчуття особистої цінності, формування поваги до власної особистості.

У 58% досліджуваних наявні високі показники прояву «Самоприйняття», що характеризує позитивне ставлення до власної особистості, своїх планів, потреб і бажань.

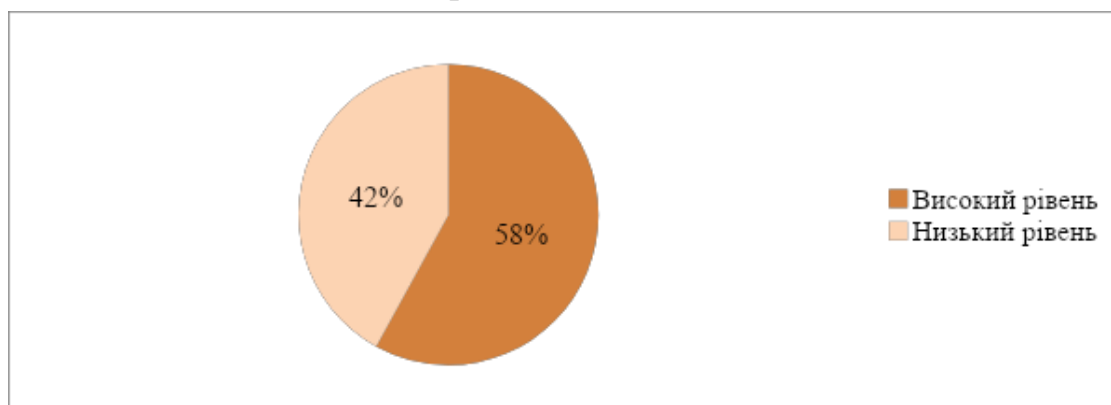

Рис. 2.6. «Показники шкали «Самоприйняття» серед жінок»

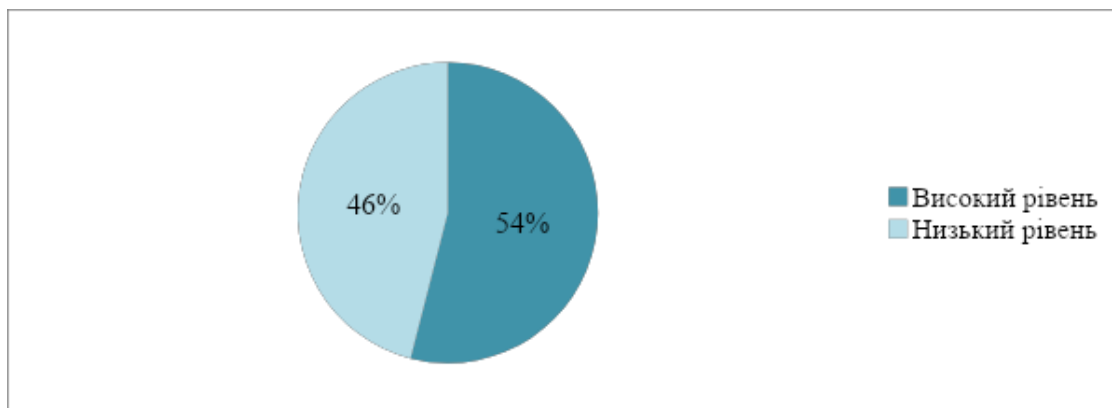

Рис. 2.7. «Показники шкали «Самоприв'язаність» серед жінок»

За шкалою «Самоприв'язаність» домінують високі результати у 54% опитуваних жінок, що наявні прояви ригідності власного «Я-образу», відсутність бажання змінюватися, що знаходить негативні ознаки поведінки.

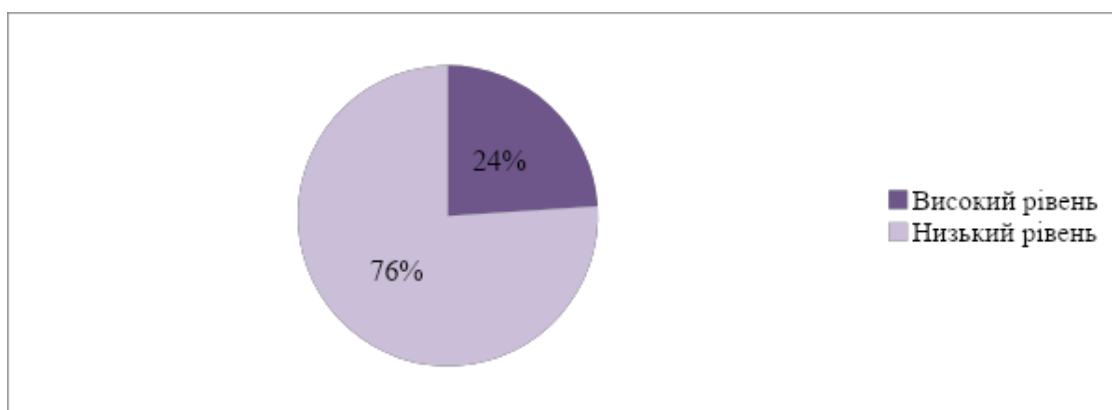

Рис. 2.8. «Показники шкали «Внутрішній конфлікт» серед жінок»

За шкалою «Внутрішній конфлікт» у 76% досліджуваних жінок виявлено низькі показники, що свідчить про значні прояви саморефлексії, заперечення проблем, закритість, поверхову самовдоволеність.

Низькі показники домінують у 74% респонденток за шкалою «Самозвинувачення», що засвідчує відсутність схильності до самозвинувачення, не вміння визнавати свої недоліки і промахи.

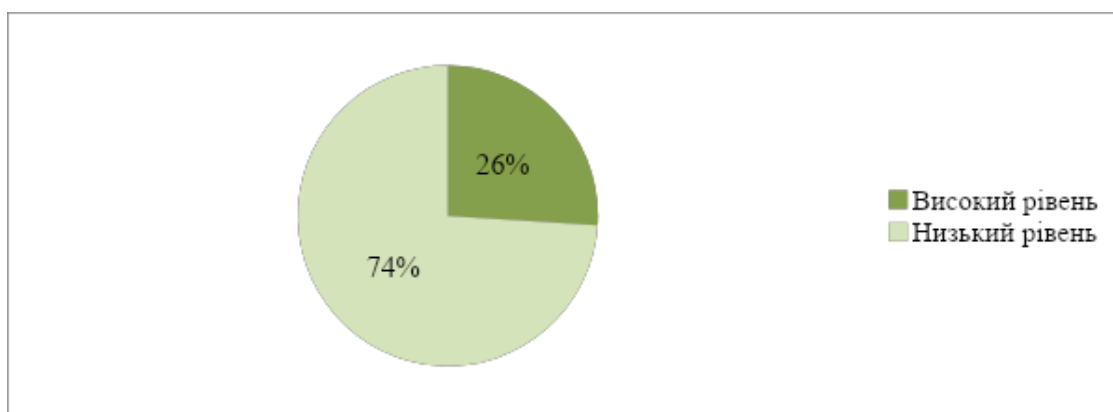

Рис. 2.9. «Показники шкали «Самозвинувачення» серед жінок»

Отже, аналізуючи отримані показники, можна сказати, що переважна більшість жінок мають високий і середній рівень самооцінки, що характеризується впевненістю у власних силах і можливостях, адекватним ставленням до своїх переваг і недоліків, формуванням поважливого ставлення до власної особистості у себе та оточуючих. Такі особистості швидко адаптуються до нових умов, вміють сформувати до себе позитивне відношення, враховуючи при цьому свої особисті потреби і бажання.

Після проведення *опитувальника задоволеності шлюбом* (В. Столін, Т. Романова і Г. Бутенко) нами було отримано наступні показники, що висвітлені у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.

Типи взаємостосунків

Категорія оцінки взаємин	К-ть осіб	% значення
Абсолютно неблагополучні	0	0%
Швидше неблагополучні	5	10%
Неблагополучні	4	8%
Перехідні	7	14%
Швидше благополучні	8	16%
Благополучні	13	26%
Абсолютно благополучні	13	26%

Аналізуючи отримані результати, ми визначаємо, що у 26% досліджуваних жінок взаємини у подружжі є благополучними, 26% – абсолютно благополучні, 16% – швидше благополучні, 14% – перехідні, 8% – неблагополучні, 10% – швидше неблагополучні.

Отже, більшість жінок виражають задоволеність власним шлюбом, в деяких випадках спостерігається дисгармонія у сімейних взаємостосунках.

Після підрахунку результатів за опитувальником «Рольові очікування і домагання у шлюбі» (А. Волкова і Т. Трапезникова), нами було отримано наступні дані (таблиця 2.2.).

Таблиця 2.2.

Домінуючі цінності у шлюбі

Цінності	Високий рівень		Середній рівень		Низький рівень	
	к-ть осіб	%	к-ть осіб	%	к-ть осіб	%
Інтимно-сексуальні	8	16%	24	48%	18	36%
Особ. ідентифікація з партнером	22	44%	20	40%	8	16%
Побутові	20	40%	22	44%	8	16%
Батьківсько-виховні	26	52%	24	48%	0	0%
Емоційні	17	34%	26	52%	7	14%
Зовнішня привабливість	5	10%	29	58%	16	32%
Соціальна активність	8	16%	25	50%	17	34%

Аналізуючи отримані показники, ми можемо спостерігати, що найбільш значущими для досліджуваних жінок є батьківсько-виховні цінності (52% респонденток мають високий рівень), що визначає пріоритетність обрання стратегій виховання дітей, створення для них належних умов, значна самовіддача спрямована саме на цю сферу життєдіяльності сім'ї.

За шкалою «Інтимно-сексуальні цінності» переважає середній рівень прояву (48%), що свідчить про стабільність і гармонійне формування сексуальних відносин.

Досліджуючи рівень значущості особистісної ідентифікації з партнером, ми можемо спостерігати домінування високих показників (44% досліджуваних), що свідчить про важливість наявності спільних інтересів, потреб, бажань тощо.

За шкалою «Побутові цінності» спостерігається домінування усереднених результатів (44% жінок), що характеризує важливість дотримання і виконання господарських обов'язків, виокремлення сталого поділу побутових справ.

Отримані результати за шкалою «Емоційні цінності», в більшій мірі, оцінені середніми показниками значимості (52% респонденток), дані прояви свідчать про усереднену значимість наявності емоційної і моральної підтримки від партнера.

Значимість зовнішнього вигляду партнера перебуває на середньому рівні у переважній більшості досліджуваних (58%), дана шкала оцінює орієнтацію на стандарти краси сучасного суспільства і відповідність його канонам.

За шкалою «Соціальна активність» визначено, що значимість даного пункту для половини респонденток перебуває на середньому рівні. Подана група цінностей визначає важливість суспільної залученості партнера, його взаємодії, аспекти професійного життя тощо.

Після підрахунків щодо встановлення кореляційних зв'язків між особливостями самооцінки жінки і її рівнем задоволеності шлюбом за допомогою коефіцієнту кореляції Пірсона, нами було встановлено:

Наявність значних показників позитивного зв'язку між даними шкали «Відкритість» і високим рівнем прояву задоволеності шлюбом ($r=0,91$), що свідчить про те, що схильність до саморефлексії і бажання встановлювати довірливі стосунки із самим собою і оточуючими впливає, у значній мірі, на ступінь вираженості позитивних взаємостосунків між партнерами.

Високий рівень самовпевненості має позитивний зв'язок з високим показником задоволеності шлюбом ($r=0,73$), тобто, ми можемо сказати, що

незадоволені сімейними стосунками жінки мають низькі прояви впевненості у собі, або, навпаки, ми можемо припустити, що невпевнені особистості переважно надають негативну оцінку собі, своїм можливостям і стосункам.

Позитивний кореляційний зв'язок визначено між високими результатами самоцінності особистості і її високим рівнем задоволеності шлюбом ($r=0,76$), що свідчить про те, що жінки, що перебувають у благополучних або абсолютно благополучних стосунках, схильні до цінування власного «Я», встановлення поваги до себе як до індивідуальності.

Рівень задоволеності шлюбом має тісний зв'язок з такими проявами самостворення жінки, як самоприйняття ($r=0,90$), що формує думку про наявність у благополучних взаємостосунках партнерів високого рівня поваги жінки до власних потреб і бажань, надання адекватної оцінки своїм можливостям і помилкам.

Низькі показники внутрішньої конфліктності жінки пов'язані в значній мірі з перехідними стосунками між партнерами ($r=-0,45$), тобто, прояви самовдоволеності, закритості жінки властиві сім'ям, де наявна нестабільність спілкування і встановлення позитивного міжособистісного спілкування.

Тісний кореляційний зв'язок встановлено між високим рівнем самозвинувачення жінок і низькими показниками задоволеності шлюбом ($r=-0,30$), що визначає, що прояви самозвинувачення, зацикленість на власних недоліках і помилках є властивим жінкам, що мають незадовільні стосунки з партнером.

Аналізуючи показники основних притягань у шлюбі і їхнього взаємовпливу з рівнями задоволеності шлюбом було виявлено:

Позитивний кореляційний зв'язок між високим рівнем значимості інтимно-сексуальних параметрів і домінуванням благополучності стосунків ($r=0,35$), тобто, можна сказати, що якщо рівень гармонії сексуального життя є задовільним і наявна схожість у бажаннях і потребах у даному контексті, то жінка демонструє більш значні показники задоволеності шлюбом.

Наявність взаємної підтримки і емоційного зв'язку між партнерами досить тісно пов'язано з рівнем задоволеності шлюбом жінки ($r=0,29$), тобто чим вище показники значимості даної шкали, тим вище задоволеність стосунками.

В значній мірі на благополучність відносин впливають параметри батьківсько-виховних цінностей ($r=0,21$), що визначає важливість для жінки у стосунках реалізованості такого фактору як роль батька і мати.

Отже, нами було практично визначено наявність взаємозв'язку між проявами самооцінки жінки і її рівнем задоволеності шлюбом, виокремлено основні параметри, що впливають на високі показники благополучності стосунків між партнерами. Отримані дані можуть використовуватися нами для подальшого вивчення проблематики і розробки корекційних і профілактичних заходів для подружжя.

ВИСНОВКИ

У відповідності до поставлених задач дослідження і аналізування теоретичних матеріалів, ми дійшли наступних висновків:

1. Визначено, на основі наявних сучасних науково-психологічних джерел, що самооцінка особистості – це сприйняття та оцінка себе самого людиною. Це відображення того, якою вона себе бачить, що вона вважає про свої якості, навички, здібності, успіхи та невдачі.

Самооцінка може мати різні рівні та форми, від високої до низької, від здорової до патологічної. Здорова самооцінка може бути основою впевненості в собі, розвитку та досягненні цілей. У той же час, низька самооцінка може призвести до почуття безнадії та незадоволення собою.

2. Виокремлено, що щодо особливостей самооцінки у жінок існує низка досліджень, де показано, що вони можуть бути більш критичні до себе, вважати свої досягнення менш важливими, та перейматися більше своїм зовнішнім виглядом. Однак, це не означає, що у жінок завжди менша самооцінка, або що вони не можуть розвивати здорову самооцінку через самопізнання та розвиток своїх навичок та якостей.

3. Виявлено, що сімейні стосунки – це взаємодія між членами родини, яка може бути дуже складною та багатоаспектною. Фактори, які впливають на особливості сімейних стосунків, включають: культурні та релігійні цінності, традиції та звичаї; стратегії виховання; характер та особливості кожного із партнерів; соціально-економічні чинники; ключові параметри спілкування і взаємодії.

4. В ході дослідження нами було встановлено, що самооцінка жінки впливає на рівень задоволеності шлюбом, а саме: високі показники за параметрами самоствалення (Відкритість, самоцінність, самовпевненість і самоприйняття) спостерігається у благополучних і швидше благополучних взаєминах у родині, тобто, чим більше жінка цінує себе, приймає свої недоліки і переваги, оцінює свої знання і можливості, тим більшим є її рівень задоволеності шлюбом.

Слід зазначити, що наявність високої значимості для жінки таких аспектів, як інтимно-сексуальні параметри, батьківсько-виховні і емоційні, прямо корелює з високими і середніми показниками благополучності відносин, тобто, гармонія у сексуальній сфері, взаємна підтримка і емоційний зв'язок між партнерами є важливими факторами розвитку стосунків для жінки і впливає на її загальний рівень задоволеності шлюбом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Александров Ю. В. Особливості Я-концепцій жінок і чоловіків зрілого віку. *Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України*. Харків, 2018. С. 269-271.
2. Асмолов І. Гендерні особливості становлення образу «я» в старшому підлітковому віці. *Магістерський науковий вісник*. Випуск №29. 2018. С. 132.
3. Березовська Л. Самооцінка студентів, що поєднують навчання та роботу. *Вчені записки Університету «КРОК»*, 2022, С. 153–160.
4. Гошовська, Д. Т. Роль самооцінки й самоакцептації в гендерно-соціалізаційному процесі. *Психологічні студії*. 2017. С. 37.
5. Драгінда Н. В. Зв'язок самооцінки та самоствавлення учасників АТО (ООС) з їх особистісними характеристиками. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. 2021. 77 с.
6. Іващенко А. С. Психологічні чинники міжособистісних стосунків у молодих подружніх парах. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби*. 2012. 72 с.
7. Калашник О. В., Кашпур Ю. М. Самооцінка та самоцінність–рушійна сила особистості в умовах сучасних реалій. *Редакційна колегія: Головний редактор*. 2022. С. 107.
8. Колесніченко Н. О. Задоволеність стосунками в подружніх парах. Ізмаїлівський державний гуманітарний університет. 2021. 87 с.
9. Котлова Л. О., Саух І. Д. Психологічні чинники задоволеності шлюбом на різних етапах подружнього життя. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки»*. 2019. Випуск 1. С. 223–228.
10. Лисенко Л. М. Психологічні чинники задоволеності стосунками в подружніх парах. *Теорія і практика сучасної психології*. 2018, № 5. С. 73-77.

11. Ліпковська Ю. Формування адекватної самооцінки у школярів. *Психологічні виміри культури, економіки, управління: Науковий журнал*. 2016. С. 61-69.
12. Мартинюк І. Аналіз теоретичних підходів до вивчення самооцінки особистості. *Редакційна колегія*. 2020. С. 123.
13. Мартинюк І. Соціально-психологічні детермінанти самооцінки вагітних жінок. *Psychological journal*. 2020. С. 57-65.
14. Матієнко Т. В. Професійне самоставлення особистості: гендерний аспект. *Man and environment, trends and prospects*. 2020. С. 213.
15. Недбалюк О. О. Самооцінка як феномен самосвідомості особистості. *Тези доповідей XIII Міжнар. наук.-практ. конф. «Організаційна та економічна психологія в Україні: сучасні проблеми та перспективи розвитку»*. Київ, 2018. С. 50-51.
16. Онуфрієва Л.А. Самооцінка як складова Я-концепції майбутніх фахівців соціономічних професій. *Проблеми сучасної психології: зб. наук. пр.* Київ, Кам'янець-Подільський: К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2013. Вип. 22 . С. 396-412.
17. Павлюк О. І., Тимофієва М. П. Дослідження психологічних особливостей розвитку адекватної самооцінки студентської молоді. *Nauka i studia*. 2021. 6 с.
18. Пирлик М.А. Структурно-динамічна модель самооцінки. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2013. Вип. 5. С. 45.
19. Сєдова В.І. Самооцінка як чинник агресивної поведінки підлітків. Дипломна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра спеціальності «Психологія». Національний авіаційний університет. Київ, 2022. 53 с.
20. Ткаліч К. В. Психологічні особливості прояву самооцінки підлітка. Теоретико-методологічні проблеми практичної психології та її перспективи розвитку: *Збірник доповідей Всеукраїнської студентської*

науково-практичної конференції, присвяченої 125-річчю з Дня народження Гордона Олпорта. Кропивницький, 2022. 231 с.

21. Устіменко Н. Феномен самооцінки у сучасних психологічних дослідженнях. *Магістерський науковий вісник.* Випуск № 35. 2020. С. 152.
22. Халік О. О., Косяк Т. С. Взаємозв'язок загальної та рольової самооцінки жінок, їх вплив на стосунки в сімейній системі. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права.* 2021. С. 80-86.
23. Шпонтак К. В., Горват М. В. Сутність самооцінки в особистісному розвитку молодшого школяра. *Сучасні тенденції розвитку науки і освіти в умовах поглиблення.* 2018. С. 236.
24. Coleman M. *Remarried Family Relationships.* 1996. 348 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

Додаток А

КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНЬСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Я, Гавришова Юлія Олександрівна,
учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, УСВІДОМЛЮЮ, що академічна
добročесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

– дотримуватися:

- вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
- принципів та правил академічної доброчесності;
- нульової толерантності до академічного плагіату;
- моральних норм та правил етичної поведінки;
- толерантного ставлення до інших;
- дотримуватися високого рівня культури спілкування;

– надавати згоду на:

- безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
- оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
- використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;

– самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;

– надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;

– не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;

– своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;

– не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;

– підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;

– поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;

– не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;

– відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;

– запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;

– не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;

– не підроблювати документи;

– не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;

– не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;

– не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;

– не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;

– не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;

– не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;

– не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

25.09.2020
(дата)

[підпис]
(підпис)

Гавришова Ю.О.
(ім'я, прізвище)

**Методика дослідження самоствавлення (тест - опитувальник МІС) В.В. Столін,
С.Р. Пантілеєв.**

Інструкція испытуемим. Вам пропонується відповісти на наступні 57 тверджень. Якщо Ви згодні з даним твердженням ставте знак «+», якщо не згодні то знак «-».

Текст опросника

1. Думаю, що більшість моїх знайомих стосується до мене з симпатією.
2. Мої слова не так уж часто розходяться з делом.
3. Думаю, що багато бачать во мені що-то схоже з собою.
4. Коли я намагаюсь себе оцінити, я перш за все бачу свої недоліки.
5. Думаю, що як особистість я цілком можу бути привабливою для інших.
6. Коли я бачу себе очима люблячого мене людини, мене неприємно вражає те, наскільки мій образ далекий від дійсності.
7. Моє "Я" завжди мені цікаво.
8. Я вважаю, що іноді не гріх пожалувати самого себе.
9. В моєму житті є або, по крайній мірі, були люди з якими я був незвичайно близьким.
10. Собственне поваження мені ще треба заслужити.
11. Бувало, і не раз, що я сам себе гостро ненавидів;
12. Я цілком довіряю своїм раптово виниклим бажанням.
13. Я сам хотів багато себе перебудувати.
14. Моє собственне "Я" не представляється мені чимось гідним глибокого уваги.
15. Я щиро хочу, щоб у мене було все добре в житті.
16. Якщо я і ставлюся до когось з осудом, то перш за все до самого себе.
17. Раптовому знайомому я швидше за все покажусь людиною приємною.
18. Частіше за все я схвалюю свої плани і дії.
19. Собственні слабкості викликають у мене що-то нагадує презирства.
20. Якщо б я роздвоївся, то мені було б досить цікаво спілкуватися з своїм дублю.
21. Деякі свої якості я відчуваю як чужі, сторонні.
22. Чи хтось зможе відчути своє схожість з мною.
23. У мене достатньо здібностей і енергії реалізувати в життя задумане.
24. Часто я не без жарту підшучиваю над собою.
25. Найрозумніше, що може зробити людина в своєму житті – це підкоритися власній долі.
26. Сторонній людина, на перший погляд, знайде во мені багато відштовхуючого.
27. На жаль, якщо я і сказав що-то, це не означає, що саме так і треба діяти.
28. Своє ставлення до самого себе можна назвати дружеским;
29. Бути знизюючим до власних слабкостей цілком природно.
30. У мене не виходить бути для коханої людини цікавим довгий час.
31. В глибині душі я б хотів, щоб зі мною сталося щось трагічне.
32. Чи хтось викликає симпатію у більшості моїх знайомих.
33. Мені буває дуже приємно побачити себе очима люблячого мене людини.
34. Коли у мене виникає будь-яке бажання, я перш за все питаю себе, чи варто це.
35. Іноді мені здається, що якщо б якийсь мудрий людина зміг побачити мене крізь, він б тут же зрозумів, який я ніщо.

36. Временами я сам собой восхищаюсь.
37. Можно сказать, что я ценю себя достаточно высоко.
38. В глубине души я никак не могу поверить, что я действительно взрослый человек.
39. Без посторонней помощи я мало что могу сделать.
40. Иногда я сам себя плохо понимаю.
41. Мне очень мешает недостаток энергии, воли и целеустремленности.
42. Думаю, что другие в целом оценивают меня достаточно высоко.
43. В моей личности есть, наверное, что-то такое, что способно вызывать у других неприязнь.
44. Большинство моих знакомых не принимают меня уж так всерьез.
45. Сам у себя я довольно часто вызываю чувство раздражения.
46. Я вполне могу сказать, что унижаю себя сам.
47. Даже мои негативные черты не кажутся мне чужими.
48. В целом, меня устраивает то, какой я есть.
49. Вряд ли меня можно любить по-настоящему.
50. Моим мечтам и планам не хватает реалистичности.
51. Если бы мое второе "Я" существовало, то для меня это был бы самый скучный партнер по общению.
52. Думаю, что мог бы найти общий язык с любым разумным и знающим человеком.
53. То, что во мне происходит, как правило, мне понятно.
54. Мои достоинства вполне перевешивают мои недостатки.
55. Вряд ли найдется много людей, которые обвинят меня в отсутствии совести.
56. Когда со мной случаются неприятности, как правило, я говорю: "И поделом тебе".
57. Я могу сказать, что в целом я контролирую свою судьбу.

Опитувальник задоволеності шлюбом (В. В. Столін, Т. Л. Романова і Г. П. Бутенко)

Інструкція: Внимательно читайте каждое утверждение и выбирайте один из трех предлагаемых вариантов ответов. Старайтесь избегать промежуточных ответов типа трудно сказать, затрудняюсь ответить и т.д.

Вопросы теста:

1. Когда люди живут так близко, как это происходит в семейной жизни, они неизбежно теряют взаимопонимание и остроту восприятия другого человека:

а) верно, б) не уверен, в) неверно.

2. Ваши супружеские отношения приносят Вам:

а) скорее беспокойство и страдание, б) затрудняюсь ответить, в) скорее радость и удовлетворение.

3. Родственники и друзья оценивают Ваш брак:

а) как удавшийся, б) нечто среднее, в) как неудавшийся.

4. Если бы Вы могли, то: а) Вы бы многое изменили в характере Вашего супруга (Вашей супруги), б) трудно сказать, в) Вы бы не стали ничего менять.

5. Одна из проблем современного брака в том, что все "придается", в том числе и сексуальные отношения: а) верно, б) трудно сказать, в) неверно.

6. Когда Вы сравниваете Вашу семейную жизнь с семейной жизнью Ваших друзей и знакомых, Вам кажется: а) что Вы несчастнее других, б) трудно сказать, в) что Вы счастливее других.

7. Жизнь без семьи, без близкого человека — слишком дорогая цена за полную самостоятельность: а) верно, б) трудно сказать, в) неверно.

8. Вы считаете, что без Вас жизнь Вашего супруга (Вашей супруги) была бы неполноценной: а) да, считаю, б) трудно сказать, в) нет, не считаю.

9. Большинство людей в какой-то мере обманываются в своих ожиданиях относительно брака: а) верно, б) трудно сказать, в) неверно.

10. Только множество различных обстоятельств мешает подумать Вам о разводе: а) верно, б) не могу сказать, в) неверно.

11. Если бы вернулось время, когда Вы вступали в брак, то Вашим мужем (женой) мог бы стать: а) кто угодно, только не теперешний супруг (супруга), б) трудно сказать, в) возможно, что именно теперешний супруг (супруга).

12. Вы гордитесь, что такой человек, как Ваш супруг (супруга), рядом с Вами: а) верно, б) трудно сказать, в) неверно.

13. К сожалению, недостатки Вашего супруга (супруги) часто перевешивают его достоинства. а) верно, б) затрудняюсь сказать, в) неверно.

14. Основные помехи для счастливой супружеской жизни кроются: а) скорее всего в характере Вашего супруга (супруги), б) трудно сказать, в) скорее, в Вас самих.

15. Чувства, с которыми Вы вступали в брак: а) усилились, б) трудно сказать, в) ослабли.

16. Брак притупляет творческие возможности человека: а) верно, б) трудно сказать, в) неверно.

17. Можно сказать, что Ваш супруг (супруга) обладает такими достоинствами, которые компенсируют его недостатки: а) согласен, б) нечто среднее, в) не согласен.

18. К сожалению, в Вашем браке не все обстоит благополучно с эмоциональной поддержкой друг друга: а) верно, б) трудно сказать, в) неверно.

19. Вам кажется, что Ваш супруг (супруга) часто делает глупости, говорит невпопад, неуместно шутит: а) верно, б) трудно сказать, в) неверно.

20. Жизнь в семье, как Вам кажется, не зависит от Вашей воли: а) верно, б) трудно сказать, в) неверно.

21. Ваши семейные отношения не внесли в жизнь того порядка и организованности, которых Вы ожидали: а) верно, б) трудно сказать, в) неверно.

22. Не правы те, кто считает, что именно в семье человек меньше всего может рассчитывать на уважение: а) согласен, б) трудно сказать, в) не согласен..

23. Как правило, общество Вашего супруга (супруги) доставляет Вам удовольствие: а) верно, б) трудно сказать, в) неверно.

24. По правде сказать, в Вашей супружеской жизни нет и не было ни одного светлого момента: а) верно, б) трудно сказать, в) неверно.

Методика «Рольові очікування і притягання у шлюбі» (А. Н. Волкова, Т. М. Трапезникова)

(Женский вариант)

1. Настроение и самочувствие человека зависит от удовлетворения его сексуальных потребностей.
2. Счастье в браке зависит от сексуальной гармонии супругов.
- 184
3. Сексуальные отношения — главное в отношениях мужа и жены.
4. Главное в браке — чтобы у мужа и жены было много общих интересов.
5. Муж — это друг, который разделяет мои интересы, мнения, увлечения.
6. Муж — это прежде всего друг, с которым можно поговорить о своих делах.
7. Самая главная забота мужа — обеспечить материальный достаток и бытовой комфорт семьи.
8. Муж должен заниматься домашним хозяйством наравне с женой.
9. Муж должен уметь обслужить себя, а не ждать, что жена возьмет на себя все заботы о нем.
10. Муж должен заниматься детьми не меньше, чем жена.
11. Я хотела бы, чтобы мой муж любил детей.
12. О мужчине я сужу по тому, хороший или плохой он отец своим детям.
13. Мне нравятся энергичные, деловые мужчины.
14. Я очень ценю мужчин, серьезно увлеченных своим делом.
15. Для меня очень важно, как оценивают на работе деловые и профессиональные качества моего мужа.
16. Муж должен уметь создавать в семье теплую, доверительную атмосферу.
17. Для меня главное — чтобы мой муж хорошо понимал меня и принимал такой, какая я есть.
18. Муж — это прежде всего друг, который внимателен и заботлив к моим переживаниям, настроению, состоянию.
19. Мне нравится, когда мой муж красиво и модно одет.
20. Мне нравятся видные, рослые мужчины.
21. Мужчина должен выглядеть так, чтобы на него было приятно смотреть.
22. Самая главная забота женщины — чтобы все в семье были обихожены.
23. Я всегда знаю, что нужно купить для моей семьи.
24. Я собираю полезные советы хозяйке: как готовить вкусные блюда, консервировать овощи, фрукты.
25. Главную роль в воспитании ребенка всегда играет мать.
26. Я не боюсь трудностей, связанных с рождением и воспитанием ребенка.
27. Я люблю детей и с удовольствием занимаюсь с ними.
28. Я стремлюсь добиться своего места в жизни.
29. Я хочу стать хорошим специалистом своего дела.
30. Я горжусь, когда мне поручают трудную и ответственную работу.
31. Близкие и друзья часто обращаются ко мне за советом, помощью и поддержкой.
32. Окружающие часто доверяют мне свои беды.
33. Я всегда искренне и с чувством сострадания утешаю и опекаю нуждающихся в этом людей.
34. Мое настроение во многом зависит от того, как я выгляжу.
35. Я люблю красивую одежду, ношу украшения, пользуюсь косметикой.
36. Я придаю большое значение своему внешнему виду.